

*Grzegorz Czapnik**

**FESTIWAL NAUKI, TECHNIKI I SZTUKI
JAKO ŹRÓDŁO INFORMACJI NAUKOWEJ**

Opisując źródła informacji naukowej jako jedno z podstawowych zagadnień informatologii, Maria Dembowska wskazała, że „[...] w szerszym znaczeniu źródłami informacji mogą być – poza dokumentami – również osoby i instytucje”. Źródła te są określane jako „niedokumentalne”. Barbara Sordylowa umieściła je wśród „nieformalnych kanałów komunikacji naukowej”¹, zaliczając do nich m.in. kongresy naukowe, konferencje, zjazdy i bezpośrednie kontakty badaczy oraz podkreśliła ich znaczenie „[...] w sytuacji obecnej, kiedy ponad 2/3 informacji o nowych odkryciach i wynalazkach, [...] nigdzie nie jest publikowanych i ujawnianych”².

W ostatnich latach pojawiły się inne przedsięwzięcia, które można rozważać jako nową formę niedokumentalnych źródeł informacji – festiwale nauki. Są one najczęściej dużymi, kilkudniowymi imprezami, organizowanymi przez grupę instytucji (najczęściej instytucje naukowe i władze miasta, przy wsparciu mediów i sponsorów). W ich ramach odbywają się publicznie dostępne wykłady, wystawy, pokazy i demonstracje.

Pomysł festiwalu nauki narodził się na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w Edynburgu. Howie Firth z Moray College, opisując historię tego przedsięwzięcia na tle ówczesnej sytuacji miasta podkreśla, że: „[...] koncepcja festiwalu nauki nie wyłoniła się ze świata nauki. Pochodziła natomiast z potrzeby regionalnego rozwoju ekonomicznego”³. W zamierzeniach władz miasta impreza miała być częścią szeroko zakrojonego planu marketingowego, promującego Edynburg jako miasto nauki i kultury. Wymyślona

* Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ.

¹ B. Sordylowa, *Informacja naukowa w Polsce: problemy teoretyczne, źródła, organizacja*, Wrocław 1987, s. 28; M. Dembowska, *Nauka o informacji naukowej (Informatologia). Organizacja i problematyka badań w Polsce*, Warszawa 1991.

² Tamże, s. 36.

³ H. Firth, *Starting the Story*, Moray College – Centre of the Communication of Science, 1999 [dostęp: 30.04.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.moray.ac.uk/ccs/story.htm>>

przez Iana Walla z Departamentu Rozwoju Ekonomicznego Zarządu Miasta⁴ i wdrożona przy udziale wyższych uczelni i instytucji naukowych, odbyła się po raz pierwszy w 1989 r. Od tamtej pory Edinburgh International Science Festival stał się gigantycznym „świętem nauki”, popularyzującym jej osiągnięcia, corocznie gromadzącym ponad 120 tys. osób, uczestniczących w blisko 200 wykładach, prezentacjach, pokazach i dyskusjach wypełniających dwutygodniowy program imprezy.

Edynburska inicjatywa szybko zyskała uznanie w świecie. W następnych latach kolejne miasta będące siedzibami uczelni akademickich zaczęły organizować własne festiwale. Spośród wielu przykładów wymienić można Orkney Science Festival (odbywa się od 1991 r.) i Festival of Science and Innovation, organizowany od 1992 r. w Oksfordzie.

Obecnie w Europie co roku jest organizowanych ponad 30 takich imprez, opartych zarówno na inicjatywach lokalnych, jak np. Festival International Des Sciences w Luksemburgu, regionalnych, jak np. International Science Festival w Göteborgu, jak i o zasięgu narodowym, jak np. National Science Week w Wielkiej Brytanii⁵.

W grudniu 2001 r., 52 specjalistów komunikacji naukowej z 39 organizacji działających w 23 europejskich krajach spotkało się w Wiedniu, by powołać European Science Events Association (EUSCEA). Celem nowej organizacji jest wymiana doświadczeń w zakresie najlepszych metod komunikacji naukowej, wymiany przedsięwzięć, wykładów i wystaw, komunikacji ponad granicami i zapewnieniu lepszego finansowania naukowych wydarzeń w Europie⁶.

„Moda” na naukowe imprezy szybko dotarła także do Polski. W 1996 r. David Shugar wraz z Maciejem Gellerem i Magdaleną Fikus zapoczątkowali organizację Festiwalu Nauki w Warszawie. Formalnie przedsięwzięcie zostało powołane Porozumieniem Rektorów Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej i Prezesa Polskiej Akademii Nauk. Pierwszy raz odbyło się w 1997 r. a już w roku następnym powołano dwa kolejne, w Poznaniu⁷ i Wrocławiu⁸. W kolejnych latach do grona organizatorów dołączały inne

⁴ City Council's Economic Development Department (EDD).

⁵ J. Lerch, *European Science Events Association. A Quantum Leap for European Science Communication*, 2001 [dostęp: 02.05.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.euscea.org/index.php>>

⁶ Tamże.

⁷ I Festiwal Nauki i Sztuki w Poznaniu odbył się w 1998 r. Od 2002 r. część pokazów, wystaw i wykładów odbywa się również w Gnieźnie. W październiku 2003 r. poznański festiwal został przeprowadzony po raz szósty.

⁸ Dolnośląski Festiwal Nauki odbył się po raz pierwszy w 1998 r. jako Festiwal Nauki Środowiska Wrocławskiego. Jego pionierami byli prof. Aleksandra Kubicz, prof. Ludwik Komorowski i prof. Kazimiera Wilk. Obecnie imprezy festiwalowe odbywają się również w innych miastach Dolnego Śląska – Legnicy, Wałbrzychu, Jeleniej Górze i Ząbkowicach Śląskich. W 2003 r. odbędzie się VI edycja Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.

ośrodki – Siedlce, Bielsko-Biała, Górny Śląsk, Kielce, Kraków, Łódź, Szczecin i Toruń. W 2003 r. po raz pierwszy odbędzie się Bałtycki Festiwal Nauki w Gdańsku. Ogółem w ciągu 7 lat zorganizowano około 50 takich imprez. Obecnie, w każdym roku odbywają się one w 12 ośrodkach kraju. Rozszerza się również ich zasięg – kilka z nich od początku było organizowane jako przedsięwzięcia regionalne (Festiwal Nauki Górnego Śląska, Beskidzki Festiwal Nauki, Pomorski Festiwal Nauki), inne „rozrosły się” w kolejnych swoich edycjach (Festiwal Nauki i Sztuki w Poznaniu, który od zeszłego roku odbywa się również w Gnieźnie, czy Dolnośląski Festiwal Nauki, organizowany początkowo we Wrocławiu, który obecnie jest realizowany także w 4 innych miastach Dolnego Śląska).

Organizatorzy polskich festiwali włączają się również w działania EUSCEA. Do tego międzynarodowego grona włączone są Kielecki Festiwal Nauki i Dolnośląski Festiwal we Wrocławiu, zaś prof. Magdalena Fikus i prof. Aleksandra Kubicz należą do władz Stowarzyszenia. Od 2002 r. wybrane polskie prezentacje i wykłady są również przedstawiane w ramach przedsięwzięć zagranicznych.

Jeżeli przeanalizujemy cele, jakie stawiają przed sobą twórcy „świąt nauki”, uzyskamy pośrednio odpowiedź na pytanie o rodzaj informacji, której dostarczać mają te imprezy. Organizatorzy III łódzkiego Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki spośród celów stawianych przed tym przedsięwzięciem wymienili na pierwszym miejscu

promocję i upowszechnienie wśród mieszkańców Łodzi, regionu łódzkiego, a także całego społeczeństwa polskiego, **najważniejszych osiągnięć naukowych**, technicznych i artystycznych uzyskanych w 2002 roku przez przedstawicieli środowiska akademickiego Łodzi [...]”⁹.

Podobne cele wymieniają także organizatorzy innych festiwali. K. A. Wilk podkreśliła, że

„Dolnośląski Festiwal Nauki ma za zadanie **popularyzowanie oraz promocję** osiągnięć nauki i techniki, a dobitniej – **uatrakcyjnienie obrazu nauki w oczach szerokich kręgów społecznych**, [...] Poprzez prezentację osiągnięć chcemy uświadomić społeczeństwu, że nauka jest integralną częścią rozwoju cywilizacyjnego i kulturalnego człowieka¹⁰.

Popularyzacja osiągnięć naukowych jest stawiana przez organizatorów festiwali na pierwszym miejscu. Warte podkreślenia jest, iż różne atrakcyjne formy przekazu informacji kierowane do szerokiej publiczności nie stanowią

⁹ *III Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi. O festiwalu, 2003* [dostęp: 29.04.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ltn.lodz.pl/festiwal/index.php?action=festiwal>> [podkreśl. w cytacie moje – G. C.].

¹⁰ M. Kisza, *Połączył nas duch tradycji...: Rozmowa z prof. dr hab. inż. Kazimierą Anną Wilk – zastępczynią środowiskowego koordynatora Dolnośląskiego Festiwalu Nauki, „Pryzmat” 2002, nr 151* [dostęp: 30.04.2003]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pwr.wroc.pl/poli-technika/pryzmat/Pryzmat_151/151dfn.html> [podkreśl. w cytacie moje – G. C.].

kompleksowej edukacji w żadnej dziedzinie wiedzy, lecz, jak twierdzi dyrektor Festiwalu SASOL SciFest Brian Wilmot, tworzą „[...] raczej świadomość nauki niż naukową edukację”¹¹.

Choć powyższe stwierdzenie jest w dużej mierze prawdziwe, to rosnąca liczba i popularność omawianych imprez¹² niewątpliwie przyczynia się do rozszerzenia w społeczeństwie wiedzy o aktualnym stanie nauki, najnowszych jej osiągnięciach i rozpatrywanych przez nią problemach. Mówiąc inaczej, festiwale nauki są źródłem informacji o nauce, przygotowanym na potrzeby szerokiego grona niewyspecjalizowanych odbiorców. Właśnie w taki sposób określił „wydarzenia naukowe” Prezydent EUSCEA, Joachim Lerch – opisując ich cel jako pokazanie szerokiej publiczności, że nauka jest interesująca, fascynująca i ważna, podkreślił równocześnie, iż tego rodzaju naukowe przedsięwzięcia są „komunikacją naukową skierowaną do laików”¹³.

Organizatorzy wymieniają również inne cele, wykraczające poza działalność popularyzatorską. Dyrektor Kieleckiego Festiwalu Nauki, Jan Suwała, wymienia wśród nich „integrację środowisk naukowych i twórczych”¹⁴. Podobnie uważają organizatorzy festiwalu łódzkiego – „integracja środowisk akademickich naszego miasta wokół ważnych problemów społecznych i etycznych nurtujących współczesny świat”¹⁵. W tym aspekcie warta podkreślenia jest wielodyscyplinarność środowisk naukowych uczestniczących w festiwalach i, co za tym idzie, interdyscyplinarny charakter komunikacji pomiędzy nimi. Na tle innych, nieformalnych kanałów komunikacji naukowej, „święta nauki” stwarzają bez wątpienia najszerze możliwości wymiany informacji między specjalistami z różnych dziedzin. Stanowią również dobrą okazję do przedstawienia potencjalnym kandydatom oferty kierunków studiów prowadzonych przez instytucje akademickie będące organizatorem imprez festiwalowych. Organizatorzy łódzkiego festiwalu określili ten cel jako

[...] prezentację łódzkich uczelni i placówek badawczych oraz promocję ich dorobku naukowego i dydaktycznego społeczeństwu Łodzi i regionu. Celem tej promocji ma być m.in. pokazanie młodzieży możliwości kształcenia się na łódzkich uczelniach wyższych [...]¹⁶.

¹¹ A. Carlisle, *SciFest 2001 offers wealth of science awareness*, „Dispatch Online” February 19, 2001 [dostęp: 02.05.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.dispatch.co.za/2001/02/19/features/SCIFEST.HTM>>

¹² Unikatowe dane statystyczne, pozwalające m.in. na ocenę społecznego odbioru festiwalu naukowych zestawiono w serwisie internetowym Kieleckiego Festiwalu Nauki (<http://www.festiwal-nauki.kielce.pl/>). Przedstawiono również postulaty dotyczące organizacji kolejnych festiwalu.

¹³ J. Lerch, *European Science...* oryg.: „A science event is communicating science to lay people [...]”.

¹⁴ J. Suwała, *IV Kielecki Festiwal Nauki: Wstęp*, 2003 [dostęp: 07.06.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.festiwal-nauki.kielce.pl/>>

¹⁵ *III Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi...*

¹⁶ Tamże.

Istotnym aspektem tej promocji jest możliwość bezpośredniego kontaktu ze studentami i wykładowcami poszczególnych uczelni. Jej uzupełnieniem są kontakty absolwentów uczelni z potencjalnymi pracodawcami. Zeszłorocznemu Festiwalowi Nauki i Sztuki w Poznaniu towarzyszył program „Spotkania z pracą – Awans 2002”, obejmujący cykl warsztatów, szkoleń i prezentacji firm:

Program ten ma na celu pomoc studentom absolwentom wyższych uczelni w wejściu na rynek pracy, zdobyciu doświadczenia zawodowego oraz wskazanie możliwości i dróg doksztalcenia¹⁷.

Naukowe imprezy są więc również kanałem przepływu informacji o możliwościach edukacji naukowej oraz platformą wymiany informacji pomiędzy sferą nauki i gospodarki.

Przedstawiona charakterystyka festiwali nauki stanowi tylko próbę „informatologicznego” spojrzenia na te przedsięwzięcia. Ich liczba, rozmach, różnorodność poruszanych tematów i form ich prezentacji oraz częste związki z danym regionem, powodują, że poszczególne imprezy mają swój własny charakter i nie poddają się łatwym uogólnieniom. Tym niemniej, wszystkie popularyzują najnowsze osiągnięcia, metody i problemy badawcze, zaznajamiają uczestników z instytucjami i środowiskami naukowymi oraz promują naukową edukację, stanowią więc nowoczesną formę promocji i upowszechniania informacji o nauce we wszystkich jej aspektach.

Grzegorz Czapnik

SCIENCE EVENTS AS AN INFORMATION SOURCE

Summary

Every year there are more and more Science Festivals in Poland. Article describes history and goals of those events from informational point of view. On the ground of it demonstrates, that Festivals are the new form of non-documentary information sources, addressed to wide circle of receivers.

¹⁷ *Biuro Poznańskiego Festiwalu Nauki i Sztuki. V Jubileuszowy Poznański Festiwal Nauki i Sztuki: Wstęp* [dostęp 01.05.2003]. Dostępny w World Wide Web: <[http://www.5festiwal.trylion.com./](http://www.5festiwal.trylion.com/)>